

Promicanje vrijednosti u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi

Brašnić, Mirta

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:802627>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MIRTA BRAŠNIĆ

**PROMICANJE VRIJEDNOSTI U SUVREMENOJ ODGOJNO-
OBRAZOVNOJ USTANOVI**

Završni rad

Pula, kolovoz 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MIRTA BRAŠNIĆ

**PROMICANJE VRIJEDNOSTI U SUVREMENOJ ODGOJNO-
OBRAZOVNOJ USTANOVI**

Završni rad

JMBAG: 0303066998, redoviti student

Studijski smjer: Prediplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Teorijske osnove upoznavanja okoline i početnih matematičkih pojmova

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentorica: doc. dr. sc. Marina Diković

Pula, kolovoz 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Pojam kurikuluma.....	2
2.1. Integrirani kurikulum.....	3
2.2. Tvorba predškolskog kurikuluma	4
2.3. Učenje predškolskog djeteta	5
2.4. Uloga odgojitelja u integriranom učenju.....	6
3.1. Humane vrijednosti	10
3.2. Odgoj za humane vrijednosti u <i>Nacionalnom programu odgoja i obrazovanja za ljudska prava</i>	12
3.3. Odgoj moralne vrijednosti.....	14
3.4. Moralne vrijednosti koje djeca trebaju usvojiti u obiteljskom domu	15
3.4.2. Odgovornost.....	17
3.4.3. Tolerancija	19
3.4.5. Briga za druge i solidarnost	23
3.4.6. Suradnja.....	25
3.5. Odgoj slobodnog čovjeka u službi vjere	27
4. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava	28
5. Prikaz radionica za odgojitelje, roditelje i djecu.....	33
6. Zaključak	45
7. Literatura	46
Sažetak.....	48

1. Uvod

Od malih nogu djecu moramo naučiti koje su to ključne vrijednosti u životu. Neke od njih su poštivanje roditelja, prijatelja, starijih. Isto tako djeci je potrebno ukazati na prihvaćanje različitosti kao što su druge nacionalnosti, rase, seksualna orijentacija te druge vjere. Mi kao budući odgojitelji¹ moramo biti ti koji će pridonijeti da se dijete razvije u odraslu osobu koja treba biti poštena, tolerantna i puna razumijevanja za druge.

Odgojno-obrazovne ustanove potiču djecu na razumijevanje, solidarnost te prije svega poštivanje samoga sebe, na stjecanje odgovornosti, suradnju i sl. Sve ovo dijete usvaja postepeno i gradi svoj put do otkrivanja neotkrivenog. Isto tako bitno je djeci ukazati koliko su bitna ljudska prava. Dijete moramo poštivati kao biće s određenim pravima i ne smijemo se prema njemu odnositi kao prema objektu.

U današnjem svijetu u kojem živimo dolazimo do raznih prepreka i neprihvaćanja, osobito ako ne zadovoljavamo neke „normalne“ kriterije današnjeg društva. No to se može itekako promijeniti, ako učimo djecu pravim istinskim vrijednostima. Upravo u ovom završnom radu opisati će se tri radionice na temu usvajanja vrijednosti.

¹ Pojam „odgojitelji“ u ovom radu odnositi će se i na ženski i na muški rod

2. Pojam kurikuluma

Odgoj i obrazovanje djece rane i predškolske dobi ostvaruje se na temelju *Nacionalnog kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje* (2014.) i kurikuluma dječjeg vrtića. Nacionalni kurikulum utvrđuje vrijednosti, načela, opće obrazovne ciljeve i sadržaje svih aktivnosti i programa, pristupe i način rada s djecom rane i predškolske dobi, odgojno-obrazovne ciljeve po područjima razvoja djece. Odgoj i obrazovanje u osnovnim i srednjim školama ostvaruje se na temelju nacionalnog kurikuluma, nastavnih planova i programa i školskog kurikuluma.

Neki autori smatraju da kurikulum možemo najjednostavnije objasniti definicijom nastavnog plana i programa govoreći da su to dva ista pojma. Smatraju da nije primjereno već unaprijed određivati što će djeca usvojiti jer je razina znanja individualna stvar (Slunjski, 2001.).

Profesor Jurić (2005.) s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu ističe razliku između nastavnog i školskog kurikuluma. Pa tako pod pojmom nastavni, smatra da je to kurikulum nastavnih predmeta, dok pojam kurikuluma škole, odnosno školski kurikulum objašnjava da je on obuhvatniji od nastavnog iz razloga što sadržava ukupnu aktivnost škole koja je određena školskim kurikulumom. Isto tako, profesor navodi sastavnice školskog kurikuluma, a neke od njih su školski život, kultura škole, kurikulum za roditelje, osobnost učitelja i njihov osobni razvoj itd. Ovim sastavnicama želi se ukazati da se školski kurikulum odvija u više pravaca.

2.1. Integrirani kurikulum

Integrirani kurikulum temelji se na objedinjavanju različitih područja povezanih istom temom. Zagovornici ovog kurikuluma smatraju da je takav način učenja vrlo koristan u samom razvoju djeteta. Takav način kod djeteta potiče kreativnost, maštu, razvoj apstraktnog mišljenja i sl. Dijete je socijaliziranije, uključuje se u razne aktivnosti i ima potrebu izreći svoje vlastito mišljenje.

Tema samog učenja mora biti primjerena djeci, kako bi mogli zaokupiti njihovu pažnju i uvesti ih u temu. S druge strane protivnici ovog kurikuluma smatraju da je sigurnije usmjeriti pažnju na određena područja kako ne bi došlo do zapostavljanja nekih važnih informacija. Isto tako protivnici ovog kurikuluma smatraju da se učenje realizira prilikom socijalnih interakcija, pa su tako zabrinuti da to vodi prema ovisnosti jedni o drugima.

Kako bi djetetu pomogao da razvije potrebne vještine i znanja, odgojitelj mora pronaći način kako djetetu predočiti da otkrije kako su stvari oko njega međusobno povezane i kako ustvari znanja koja je naučio u vrtiću može koristiti kasnije u svakodnevnom životu (Slunjski, 2001.). Prema Balić-Šimrak i suradnicima (2014: 5) „suvremeno shvaćanje djeteta i nove paradigme odgoja ukazuje na važnost cjelovitog sagledavanja djetetove ličnosti u kontekstu cjelokupnog socijalnog okruženja u kojem ono živi“. Ove autorice smatraju da je poticajno okruženje izrazito bitno u razvijanju djetetovih potencijala. Isto tako ističu da je uloga odgojitelja vrlo značajna, odnosno da bi odgojitelj trebao djeci pristupiti na kreativan način, kako bi kod djece probudio interes. Pod tim se smatra da odgojitelji u svojem svakodnevnom radu, djeci nude raznolike sadržaje i aktivnosti kako bi se oni mogli razvijati na svim razinama od istraživačko-spoznajne pa sve do emocionalno-duhovne. U ovom članku također se navodi koliko je umjetnost zapravo bitna u djetetovom shvaćanju svijeta oko sebe. Dijete putem stvaranja svojih crteža, plesom, slušanjem glazbe, i sl. razvija, prije svega, samopouzdanje, sigurnost te otkriva nova znanja. Prema autoricama Balić-Šimrak i suradnicima (2014: 5) „nije rijetkost da dijete slušajući glazbu zamišlja, kreira i stvara svoju likovnu ekspresiju, tj. slušni doživljaj pretvara u vizualni sadržaj“. Ovom rečenicom ističe se upravo važnost integriranog kurikuluma kao odrednice koja je izrazito bitna u djetetovom razvoju svih potencijala i kompetencija.

2.2. Tvorba predškolskog kurikuluma

Prema Wishon, Crabtree, Jones (1998., prema Slunjski, 2001: 27) „u podučavanju predškolskog djeteta trebali bi obratiti pažnju na sljedeće:

- dijete želi učiti
- samostalno istražuje
- postavlja pitanja koja ga zanimaju
- razmišlja kritički i kreativno
- samostalno rješava probleme“.

Dakle prema ovdje navedenim elementima trebao bi se oblikovati kurikulum, odnosno trebao bi se temeljiti na opažanjima odgojitelja te praćenju interesa i napretka svakog djeteta. Isto tako bitno je naglasiti da djetetu prije svega moramo omogućiti odgojne i obrazovne potencijale, a tek onda vršiti korekcije i dopune.

Bitno je naglasiti da ovdje odgojitelj ima ulogu „stvaratelja uvjeta“, odnosno da djetetu pruži sve potrebno za samostalno otkrivanje i istraživanje, a ne samo ulogu promatrača. Međutim, ako je odgojitelj u službi promatrača on bi trebao dijete aktivno promatrati na način da otkriva djetetove interese te razvojne mogućnosti. Trebao bi djetetu omogućiti poticajno okruženje, uključivati ga na suradnju s ostalom djecom i sl. Odgojitelj bi također trebao biti inovativan u osmišljavanju novih situacija za dijete, kako bi ono moglo svoja znanja unaprjeđivati i biti korak bliže onome što ga zanima. Pri odabiru same teme koju će odgojitelj obrađivati s djecom, mora voditi računa o interesima djece, jer će samo na takav način pridobiti pažnju. Procjenjivanje kvalitete obrazovanja predškolskog djeteta temelji se na stečenim znanjima koje je dijete naučilo u vrtiću i primjenjivanju istih u svakodnevnim životu (Slunjski, 2001.).

Dakle, ulogu odgojitelja možemo sažeti na sljedeće zadatke:

- poticati djecu na razumijevanje određenog problema
- razvijati potencijale učenja kod djece
- poticati djecu na primjenu stečenih znanja
- poticati samostalnost
- temu prilagoditi djetetovim interesima i mogućnostima (Slunjski, 2001.)

2.3. Učenje predškolskog djeteta

Djeca su od svoje najranije dobi kompetentna bića koja su prirodno zainteresirana i motivirana za istraživanje svijeta u kojem žive. No međutim, svako dijete uči na specifičan način koji je njemu prikladan. Isto tako bogata su potencijalima, otvorena za istraživanje te razmjenu svojih otkrića s ostalom djecom. Dijete najlakše uči vlastitim iskustvom, odnosno vođeno je svojom prirodnom znatiželjom.

Prema Slunjski (2001.) kada dijete nešto želi samostalno naučiti ili doznati ono će aktivno sudjelovati u procesu spoznavanja. Pa tako dolazimo do uloge odgojitelja koji treba prepoznati što točno dijete želi saznati, a tek onda je odgojitelj taj koji će pronaći način kako određeni pojam djetetu približiti. Dakle, proces učenja djeteta trebao bi se isključivo temeljiti na njegovim vlastitim interesima iz razloga što je tada dijete najviše motivirano i ulaže sve svoje napore kako bi doznalo što ga zanima.

Autori Selimović i Karić (2011.) u svom članku ističu da je učenje predškolske djece proces. Proces u kojem se usvajaju nova znanja i stječu iskustva, ali sve to ovisi o pojedincu, odnosno koliko će se on potruditi i koliko će napora uložiti kako bi nešto saznao i naučio. U članku navode kako predškolsko dijete uči od svoje najranije dobi i to prvo u osjetilnom, a tek onda u spoznajnom području. Prema Piagetu (1980, u Selimović i Karić, 2011: 145) „cilj učenja u predškolskoj dobi je zadovoljiti osnovne djetetove potrebe, a ne naglašavati suviše intelektualnu komponentu“. Isto tako Piaget smatra da dijete u predškolskoj dobi uči spontanom načinom odnosno kroz spontane aktivnosti kao što su igra, svakodnevne životne situacije i sl.

Lepper (prema Katz i Chard 1989, u Slunjski, 2001: 47) govori da je „interes zapravo rudimentalna osobina djeteta dana rođenjem koja mu pomaže da sudjeluje u raznim socio-psihološkim procesima tijekom čitavog djetinjstva i odrastanja“.

Potrebno je djetetu omogućiti uvjete u kojima će dobiti povratnu informaciju koja će se temeljiti na njegovom vlastitom osjećaju zadovoljstva. Bitno je dijete također uključivati u razne aktivnosti. Kako bi konstruirali djetetovo znanje potrebna je prije svega podrška odgojitelja, a zatim mnogo interakcije s drugom djecom, roditeljima, materijalima i sl. (Slunjski, 2001.).

2.4. Uloga odgojitelja u integriranom učenju

Prema Katz (1993, u Slunjski, 2001: 52) „centralna je uloga odgojitelja pomoći djeci u pronalaženju tema koje ih zanimaju i pripremanju okruženja u kojem će djeca istraživati probleme vrijedne njihove pozornosti i dubljeg razumijevanja“.

Dijete konstruira svoje znanje te implicira ulogu odgojitelja u procesu samog učenja. Bitno je da odgojitelj djetetu ne prenosi gotove informacije, već prati dijete strpljivo putem aktivnosti pomoću raznih materijala kako bi ono samo došlo do otkrića. Oni su u odgojno-obrazovnim aktivnostima međusobno usklađeni. Prema Slunjski (2001.) neki primjeri to i prikazuju:

- dijete stječe iskustvo u neposrednom okruženju - odgojitelj organizira poticajno okruženje
- dijete istražuje materijale - odgojitelj pribavlja potrebne materijale i sredstva te podržava djetetovo istraživanje
- skuplja informacije o svojoj okolini - odgojitelj osigurava prilike i situacije
- istražuje neki problem – odgojitelj ga usmjerava na dublje rješavanje problema.

Često ljudi misle kako je odgojitelj osoba koja samo „čuva“ djecu, a to zaista nije tako. Odgojitelj prije svega mora biti osoba puna razumijevanja, koja će biti spremna na mnogo prepreka koje će morati prijeći u svom radu, svjesna velike odgovornosti. S druge strane odgojitelj je taj koji pribavlja potrebne materijale, sredstva, potiče djecu, odgaja, usmjerava, osmišljava aktivnosti te mora biti spreman na sve moguće situacije, a isto tako mora prepoznati kod djece što ih tišti, što ih veseli, što je dobro i korisno za njih, a što nije. Odgojitelj je taj koji odgaja djecu i priprema ih za život.

Veliku ulogu imaju kompetencije, koje odgojitelja čine još boljim u odrađivanju njegovog posla. Osoba bez kompetencija smatra se lošim odgojiteljem. Prema Diković i suradnicima (2016.) „kompetencija označava određena osposobljenost (u vidu sposobnosti, znanja, vještine, motivacije, stajališta, mjerodavnosti, stručnosti itd.) pojedinca ili skupine, a ta je osposobljenost potrebna kako bi dotični pojedinac uspješno ispunio određeni zadatak na području privatnoga, društvenoga života ili u određenome polju rada“. Prema *Europskom referentnom okviru* (2006, u Diković i sur., 2016.) postoji 8 ključnih kompetencija, a to su „komunikacija na materinjem i stranom

jeziku, matematička pismenost, digitalna kompetencija, naučiti učiti, socijalna (međuljudska) i građanska kompetencija, smisao za inicijativu i poduzetništvo, kulturna osviještenost i izražavanje u području kulture“. Smatra se da su ove kompetencije izrazito bitne u obavljanju posla odgojitelja.

Prema Diković i suradnicima (2016.) „posjedovanje određenih kompetencija odgojitelja ne ulazi samo u domenu rada s djecom, već se odnosi i na uspješnu suradnju i interakciju s roditeljima, kolegama i ostalim dionicima odgoja i obrazovanja djece izvan predškolske ustanove“.

Odgojitelj bi trebao stvarati poticajno okruženje što znači da mora osmisliti aktivnosti koje će u djeci probuditi interes i potaknuti ih na istraživanje. Okruženje mora sadržavati potrebne materijale i sredstva koja kod djece potiču razvoj intelektualnih sposobnosti, sposobnosti zapažanja, socijalne kompetencije, potiču djecu na suradnju. Isto tako motiviraju ih za daljnja istraživanja, potiču razmjenu znanja s drugom djecom, a potiču i jednu bitnu odrednicu, a to je samopouzdanje.

U takvom okruženju odgojitelj prije svega mora voditi brigu da djeca što više aktivnosti provode samostalno, da dolaze do otkrića isključivo vođeni svojom znatiželjom i interesima. Odgojitelj također mora brinuti i o suradnji među djecom, poticati ih na istu. Uloga odgojitelja je izrazito bitna kada dolazi do raznih konflikata među djecom, ali i izostavljanje pojedine djece iz grupe. U takvim situacijama odgojitelj mora reagirati uvijek na isti način, pa tako, također, mora prilagoditi svoj ton glasa te način na koji će nešto izreći.

Prema Slunjski (2001.) poticajno okruženje nazivamo još i trećim odgojiteljem iz razloga što sve što se događa u vrtiću, odnosno okruženje je to koje je bitno za razvoj djeteta, iz razloga što se djeca prije svega moraju osjećati ugodno i sigurno. Ako to nije tako, djeca će to itekako osjetiti.

Prema Slunjski (2001: 56) „u vrtiću, gdje se cijeni suradnja, zajedničko donošenje odluka i uzajamno uvažavanje djece i odraslih, važno je i da odgojitelj bude prirodan i autentičan čovjek, sa svojim emocijama, slabostima i jakim stranama, a ne umjetna distancirana figura, što će mu pomoći da razvija i s djecom i s drugim odraslima odnose koji onda mogu biti i autentični i dugotrajni“.

3. Vrijednosti u odgoju i obrazovanju

U odgoju i obrazovanju veliki značaj pridaje se pravim vrijednostima koje djeca već u predškolskom razdoblju moraju usvojiti. Neke od tih vrijednosti su poštivanje roditelja, starijih, prijatelja, prihvaćanje različitosti što se odnosi na drugu rasu, vjeru, nacionalnost, seksualnu orijentiranost i sl. S druge strane, djecu isto tako moramo naučiti moralnim vrijednostima kao što su pristojno ponašanje, ljubaznost, tolerancija poštenje i sl. Veliku ulogu imamo mi kao budući odgojitelji da djeci usadimo prave vrijednosti jer ćemo jedino tako odgojiti mlade tolerantne ljude koji će stvoriti bolji svijet. Kako bi to bilo moguće djecu moramo stalno poticati u raznim aktivnostima te stvarati poticajne situacije. Kada govorimo o odgoju, on se zapravo temelji na vrijednostima, jer bez pravih vrijednosti ne bi imao smisla.

Međutim uvijek se postavlja ono glavno pitanje, a to je koje vrijednosti mogu biti važne za odgojno-obrazovni sustav te koje vrijednosti bi se trebale uvrstiti u kurikulum. Odgovor je uvijek da se trebaju uvrstiti one vrijednosti koje su svima opće poznate odnosno univerzalne. Pod univerzalnim vrijednostima podrazumijevamo toleranciju, poštivanje, pravednost, solidarnost i sl.

Vrijednosti su odrednice koje zapravo formiraju društvo i ljude kakve želimo imati. Kada djeci pokušavamo prenijeti određene vrijednosti to može biti svjesno ili nesvjesno s obzirom u kakvoj se situaciji nalazimo. Pa tako svi mi posjedujemo određene vrijednosti, koje izražavamo svojim ponašanjem i mišljenjem. Prave i istinske vrijednosti su te koje nas vode kroz cijeli život i daju mu smisao. Za usvajanje tih vrijednosti, značajnu ulogu imaju brojni čimbenici kao npr. okruženje, suradnja s ostalom djecom u skupini, posvećenost odgojitelja, uloga obitelji i sl.

Prema Rakić i Vukušić (2008.) kada govorimo o formiranju definicije pojma vrijednosti ne možemo je točno odrediti iz razloga što nema univerzalne definicije. Međutim, vrijednosti možemo svrstati u dvije kategorije. U prvoj kategoriji nalaze se moralne, obrazovne, estetske, socijalne, religijske, kulturne vrijednosti, dok su u drugoj kategoriji svrstane vrijednosti na koje se gleda kao da su sve moralne vrijednosti. Smatra se da su moralnost i vrijednost usko povezani pojmovi koji se teško mogu odvojiti.

Prema Savickiene (2010, u Diković i Letina, 2012.) „stavovi i vrijednosti osnova su afektivnog, odnosno emocionalnog područja, pa tako podučavanje i učenje u nastavi upravo razvija ova dva pojma“. Ova tvrdnja odnosi se na to da su podučavanje i učenje dva povezana pojma, koja razvijaju stavove i vrijednosti među djecom, na način da se međusobno upotpunjuju. Isto tako autori Bidarra i Martins (2010, u Diković i Letina, 2012.) govore o tome kako se u moderno obrazovanje sve više uključuju neki novi obrazovni programi, koji se temelje na istraživanju, koje promiče emocionalne i kognitivne čimbenike obrazovne komunikacije.

Prema Piršl, Vican (2004, u Diković i Letina, 2012.) „glavna ideja emocionalnih vrijednosti je trajna orijentacija pojedinca, u pogledu društveno poželjnih osobina, koje su također društveno određene i odražene u društvenoj zajednici, a pojedinac ih stječe tijekom procesa socijalizacije“. Za dijete je socijalizacija izrazito bitna pogotovo u predškolskoj dobi, radi stjecanja prijatelja, usvajanje vrijednosti, socijalnih kompetencija te odnosa među vršnjacima. Prema Europskoj komisiji (2005, u Diković i Letina, 2016.) sastavljen je upitnik od skupa moralnih vrijednosti koje su potrebne za demokratsko društvo. To su samopoštovanje, poštovanje i tolerancija prema drugima, prihvaćanje međusobnih razlika, odgovornost prema okolišu, ekološka osviještenost, osobna odgovornost, društvena odgovornost itd. Sve su ovo vrijednosti, koje bi trebalo imati odgovorno mlado biće. One se ne uče preko noći, već se usađuju i razvijaju tijekom cijelog života.

U radu prema Diković i Letina (2012.) u svome radu govore o odnosima među učenicima i učiteljima. Kada ne bi bilo takvih odnosa, ne bi postajala niti škola, jer su upravo oni srž škole i obrazovanja. Odnosi su isto tako vrlo bitni, kada kao odgojitelji prenosimo vrijednosti na djecu, odnosno odgojitelj je taj koji svojim primjerom pokazuje koliko je ustrajan u svojim namjerama, pri prenošenju tih istih vrijednosti.

3.1. Humane vrijednosti

Prije svega čovjek je društveno biće koje od samog rođenja ima potrebu za drugima. Prilikom odgoja djeteta roditelji i odgojitelji koriste se sustavom vrijednosti koje smatraju da su za dijete najbolje. U današnje vrijeme vrlo se malo govori o humanim vrijednostima u odgoju i obrazovanju. Vrijednosti su cilj odgoja, no međutim neki smatraju da se ponekad isticanje vrijednosti shvaća kao nametanje sustava vrijednosti pojedincu i tako mu ograničavaju vlastitu slobodu. A upravo to isticanje temeljnih vrijednosti pridonosi razvoju zdravog i civiliziranog društva.

Vrijednosti se temelje na ljudskim pravima. Isto tako vrijednosti možemo okarakterizirati kao ideale prema kojima pojedinac izražava osobno mišljenje i stvara vlastite poglede na svijet. Prilikom učenja djeteta o pravim vrijednostima moramo voditi računa o dobi djeteta.

Temeljne humane vrijednosti međusobno su povezane. Stoga je jako teško odvojiti odgovornost od tolerancije ili empatije. Ako osoba nije u mogućnosti razumjeti druge i njihove potrebe teško će biti odgovorna prema sebi i prema ostalima. Smatra se da bi odgoj za humane vrijednosti trebao biti uravnotežen i ne pridonositi važnosti jednoj na štetu druge vrijednosti.

Samo neke od humanih vrijednosti su mir, ljubav, radost, samopouzdanje, iskrenost, poštenje, povjerenje, komunikativnost, pravednost, tolerancija, dostojanstvo, prijateljstvo, empatija, dosljednost, suradnja i sl. Samo isticanje ovakvih vrijednosti pomaže djeci da se razviju u odgovorne osobe i buduće aktivne građane.

Humane vrijednosti su također neki naši ciljevi prema kojima se krećemo odnosno ideali kojima težimo. Razvoj djeteta temelji se na obrazovanju i cjeloživotnom učenju. Što više znanja dijete usvoji, to će biti u stanju lakše razumjeti i shvatiti svijet oko sebe. Kao što znamo djeca su po prirodi radoznala, zato je naš zadatak kao odgojitelji pružiti im što više aktivnosti i igara koje će ih potaknuti na samostalno učenje novih stvari koje ih zanimaju. Isto tako djecu moramo poticati na važnost vrijednosti u životu, te promicanje jednakosti među svim ljudima. Dijete je kompetentno tek kada usvoji prosocijalno ponašanje, kao npr. dijeljenje, pomaganje, suradnju, samokontrolu i sl. (Hrvatski Crveni križ, 2017.).

Prema Hrvatskom Crvenom križu (2017: 21) „ kako bismo poticali na humanizam i toleranciju, djecu valja poučavati prihvaćanju i poštivanju živog bića i njegovog dostojanstva, te ostvarivanju pravednosti kao životnog načela kroz poticanje razvoja empatije i razumijevanja za potrebe drugih, prihvaćanje i shvaćanje međusobne povezanosti s njima“.

Jako je bitno istaknuti da kako bi dijete moglo shvatiti drugu osobu, odnosno tuđi identitet, ono najprije mora biti svjestan sebe. To se odnosi na shvaćanje vlastite kulture, društvene i moralne baštine. Kako bi se dijete formiralo u samostalnu osobu ono za to mora imati primjer pored sebe. Taj primjer trebaju biti budući odgojitelji. To podrazumijeva rješavanje sukoba na miran način, te traženje najboljeg rješenja. Isto tako smatra se da je izrazito bitno kod djece razvijati divergentno mišljenje u svim aktivnostima. Razvijanjem vrijednosti u najranijoj dobi razvija se osjećaj odgovornosti. Kao što znamo, kompetencije djece nisu statične već razvojne, stoga ih moramo graditi postepeno (Hrvatski Crveni križ, 2017.).

3.2. Odgoj za humane vrijednosti u *Nacionalnom programu odgoja i obrazovanja za ljudska prava*

Prema Maleš i Stričević (2005: 42) „odgoj za demokraciju u Hrvatskoj je integrirani dio *Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava* Vlade RH i obvezujući je dokument za odgojno-obrazovne ustanove“. Kada govorimo o predškolskom odgoju, određene su zadaće pomoću kojih se promiču i potiču prava djeteta, kao i razvijanje pozitivnih osobina kod djece.

Zadaće odgoja i obrazovanja prema Maleš i Stričević (2005.)

- usvajanje i njegovanje humanih vrijednosti kao što su ljubav, prijateljstvo suosjećanje, solidarnost i sl.
- podržavanje te izgrađivanje pozitivnih osobina ličnosti kao što su samopouzdanje, samopoštovanje, emocionalna stabilnost, otvorenost, radoznalost i sl.

Ciljevi odgoja i obrazovanja uvijek su usmjereni na pojedinca, a ciljne vrijednosti na kojima se temelji odgoj pozitivnih osobina ličnosti u predškolskoj dobi proteže se na tri područja, a to su :

- Afirmacija pojedinca – područje – JA
U ovom području jača se djetetova ličnost na način da dijete pomoću raznih sadržaja otkriva svoje mogućnosti i ograničenja, da se osvijesti i stvori pozitivne osobine ličnosti, te da se osvijesti kao pripadnik različitih uloga kao npr. u obitelji, vrtiću, među vršnjacima i sl.
- Odnos s drugima – područje – JA I DRUGI
Ovdje je odgojno djelovanje usmjereno na jačanju socijalnih kompetencija, odnosno stjecanje vještina za uspostavu kvalitetne komunikacije i interakcije s drugima što podrazumijeva suradnju, razumijevanje, povjerenje i sl.

- Pripadnost zajednice – područje – MI

Djelovanje ovog područja usmjereno je na to da dijete počinje shvaćati da je zajednica cjelina u kojoj su svi ovisni jedni o drugima što podrazumijeva da smo svi povezani.

Odgojno-obrazovna ustanova najviše je usmjerena na okruženje, svakodnevne životne situacije i planski stvorene situacije. Okruženje je izrazito bitno jer se djeca u njemu moraju osjećati ugodno. Međuljudski odnosi u ustanovi moraju biti kvalitetni te okruženje poticajno.

Prema Maleš i Stričević (2005: 43) „ djecu je što moguće više uključivati u svakodnevne situacije, te planski stvarati aktivnosti radi njihovog intelektualnog i socijalnog razvoja“. Valja napomenuti da u stvaranju planskih aktivnosti veliku ulogu ima igra, koju nikako ne smijemo zaboraviti kao osnovu aktivnosti predškolskog djeteta.

Prema Buljubašić-Kuzmanović (u Peko i sur., 2000: 103) „od škole se sve više traži da pripremaju djecu za preuzimanje uloge odgovornog građanina koji poznaje, razumije, poštuje i primjenjuje načela i principe građanskog društva i demokracije“. S druge strane, djeci je potrebno ukazati na njihova prava, dužnosti, a neki roditelji to jednostavno zanemaruju. Ovdje je uloga odgojitelja izrazito bitna, odnosno odgojitelj je taj koji bi trebao potaknuti roditelje da upravo to čine.

Kada govorimo o humanim vrijednostima, naglašava se uvažavanje drugoga. Profesor Cipek (u Vrgoč, 2005: 102) ističe „kako mogu željeti biti jedno s drugim ako u sebi nisam jedno?“ Ova rečenica izrazito je snažna i nosi vrlo bitnu poruku u sebi, a to je da tek kada prihvatimo sebe kao osobu, moći ćemo onda uvažiti i druge oko sebe. Isto tako, profesor govori o važnosti poticajnog okruženja, odnosno ozračja koje mora biti ugodno. Samo se u takvim uvjetima dijete može razviti u odgovornu mladu osobu, koja prije svega prihvaća sebe, a onda naravno i druge.

3.3. Odgoj moralne vrijednosti

Djecu od najranije dobi moramo usmjeravati prema humanim vrijednostima, te ih poticati na ponašanje u skladu s njima. Taj proces započinje u ranom djetinjstvu putem nenasilnog ponašanja, poštivanju sebe kao pojedinca i prihvaćanju drugih oko sebe. Tako odrastanjem dijete dolazi do formiranja afektivnog okvira ponašanja koji se temelji na usvojenim vrijednostima. Djeca koja uče na ovakav način postat će odrasli brižni članovi društvene zajednice koji će moći razumjeti druge.

Usvajanje vrijednosti također izgrađuje karakter djeteta tijekom godina i isključivo je to rezultat socijalne sredine. To nije nešto što se nasljeđuje rođenjem, već se gradi. Smatra se da nikada nije prerano djecu poticati na usvajanje vrijednosti. Karakterne osobine određuju nas kao pojedinca i na temelju njih ostali stvaraju i grade sliku o nama samima. Ta slika može biti različita odnosno ljudi nas mogu smatrati kao moralnog i čestitog pojedinca ili s druge strane nemoralnog i nepravednog pojedinca.

Kada govorimo o samom pojmu morala smatra se da on predstavlja sustav vrijednosti kojim se regulira socijalno ponašanje u zajednici, dok se po pojmom moralnog ponašanja, smatra da je ono ispravno te da je usmjereno na pomaganje drugima, suradnju i zajedništvo. (Maleš i Stričević, 2005.)

Dakle kad je riječ o učenju moralnih vrijednosti u predškolskom uzrastu koji je temelj moralnog ponašanja i karaktera, odvija se na različite načine tj. više oponašanjem nego uvidom. Pod tim se smatra da nije dovoljno iznijeti djeci samo određene pojmove već te pojmove konstantno primjenjivati u raznim aktivnostima, razgovoru s djecom, igrama, primjeni pojmova u svakodnevnom životu i sl. Ovisno o brojnim čimbenicima svako dijete doći će do određenog stupnja usvojenog znanja o vrijednostima.

3.4. Moralne vrijednosti koje djeca trebaju usvojiti u obiteljskom domu

Djeca svoje životne lekcije uče na različite načine u vrtiću, obiteljskom domu, među vršnjacima. Na takav način usvajaju moralne vrijednosti poput poštenja, odgovornosti ili pristojnosti. Kao što je već napomenuto, vrijednosti se usvajaju od malih nogu u obiteljima, bez obzira kojoj religiji djeca pripadaju. To je izrazito bitno iz razloga što će jedino tako djeca izrasti u mlade ljude s jasnom slikom kako se ponašati i odnositi prema drugim ljudima u svom okruženju.

Djeca najbolje uče kada uz sebe imaju jasan uzor. Stoga je jako bitno djeci biti dobar primjer. Kao što znamo, sve što mi kao odgojitelji ili roditelji radimo, kako se ponašamo kako razmišljamo, djeca sve to upijaju, možda nekad i nesvjesno. Zato moramo biti svjesni svog ponašanja u svakom trenutku kojeg provodimo s djecom. Nije bez razloga rečeno da je odgoj djeteta najteži posao na svijetu. Bez obzira na to kakvo je današnje društvo formirano, smatra se da odgoj prije svega dolazi iz obitelji. Ovo su neke od moralnih vrijednosti koje da bi djeca trebala usvojiti već od najranije dobi :

3.4.1. Poštovanje

Smatra se da je poštovanje jedna od glavnih moralnih vrijednosti. Ova moralna vrijednost odnosi se na poštivanje starijih, roditelja, odgojitelja, poštivanje drugih rasa, vjera, nacionalnosti, spolne orijentacije, poštivanje prijatelja i sl. Poštovanje je prihvaćanje vrijednosti nekoga ili nečega. Djeca moraju naučiti da je poštovanje temelj ostalih vrijednosti kao što su briga za druge, tolerancija, suradnja s drugima i sl. Isto tako djeci moramo osvijestiti da smo svi različiti i da svi mi imamo različite potrebe, ali ista prava.

Prije svega, moramo prihvatiti sebe da bi mogli prihvatiti druge. Smatra se da ako odbijamo druge od sebe zbog bilo kojeg razloga, bio to način njegova izgleda, ponašanja ili mišljenja, zapravo to je iskrivljena slika o nama samima koju mi jednostavno ne možemo prihvatiti (Maleš i Stričević, 2005.).

Prema Maleš i Stričević (2005: 54) „što više znamo o sebi i vlastitom identitetu i potrebama, o tome kako procjenjujemo i doživljavamo sebe te koliko znamo o drugima i njihovim potrebama, bit ćemo otvoreniji, tolerantniji i spremniji za prihvaćanje drugih“.

Sliku o sebi dijete stvara i na temelju dobivenih poruka iz svoje okoline od najranije dobi. Te poruke izrazito utječu na samopoštovanje, a one se iskazuju na način kako djetetu pružamo ljubav, skrb, toplinu te sigurnost. Kada dijete poraste njegovo samopoštovanje očituje se u uspjehu koje ono doživljava. Izrazito je bitno da okolina koja ga okružuje bude brižna i sigurna jer će dijete jedino na takav način steći povjerenje u druge. Prema Maleš i Stričević (2005: 54-55) „samopoštovanje također znači vjeru u sebe, ono potiče samopouzdanje, a kada je dijete samopouzdanono se osjeća da pripada zajednici, osjeća se sigurno, voljeno i spremno na nove izazove“. Samopouzdanje igra veliku ulogu u djetetovu životu, pa ga je jako bitno postepeno graditi tijekom cijelog života. Naravno, odgojitelji moraju postaviti granice slobode i discipline što znači da trebamo znati reći „ne“ kada je to potrebno

Prema Maleš i Stričević (2005.) neki od primjera kada znamo da su djeca usvojila vrijednosti poštovanja:

- slušaju druge
- čekaju svoj red kako bi rekla ono što oni žele reći
- pravedna su
- pridržavaju se pravila
- dijele s drugima osobne stvari
- ne isključuju druge ako su drugačiji od njih

Smatra se da je izrazito bitno djecu poticati na usvajanje vrijednosti poštovanja i to naravno kroz igru i aktivnosti. Primjeri koje Maleš i Stričević (2005.) navode:

- Igra – „IZVANZEMALJAC“

Igra se igra na način da jedno dijete bude stranac koji priča drugim jezikom. To može biti i biće s drugog planeta ili neki drugi izmišljeni lik. Zadatak druge djece je da mu pokušaju objasniti npr. što vole, kako se oni ovdje igraju, što znaju, što ne znaju i sl.

- Aktivnost – „ČAROBNE RIJEČI“

Aktivnost možemo započeti s izradom plakata na kojem će pisati „Lista čarobnih riječi“. Čarobne riječi su hvala, molim, oprost, izvoli. Izrazito je bitno da se plakat postavi na mjesto koje je vidljivo svima. Nakon postavljanja plakata s djecom, možemo povremeno voditi razgovor jesu li čuli određene riječi tijekom dana, ako jesu kraj te riječi crtaju određene simbole.

3.4.2. Odgovornost

Odgovornost definiramo kao obavljanje neke dužnosti. Odnosno preuzimamo dužnost u obavljanju određenog posla. Odgovornost je isto jedna od bitnih vrijednosti u životu čovjeka, a odnosi se također na odgovornost prije svega prema sebi, a onda i prema drugima. Odgovornost se ne dobiva rođenjem, već se stječe tijekom života. Povezana je s osjećajima te vlastitim stavovima. Odgovorni ljudi u današnjem društvu jako se puno cijene. Prema Maleš i Stričević (2005: 46) „oni svoje dužnosti obavljaju u skladu s onim što je doista ispravno i nije im bitno što drugi misle o tome“. Ovakvi ljudi također imaju razvijenu samokontrolu, a to je jedan od razloga zašto su odgovorni i u trenucima kada to nije najjednostavnije i najugodnije postići. Vrlo je bitno istaknuti da je odgovornost prilično povezana s osobnom slobodom. Stoga ako dijete ne živi slobodno ne možemo od njega očekivati odgovornost, jer samim tim na nju ne može utjecati svjesno. S druge pak strane, ne smijemo sve prepustiti slobodi jer smo u tom slučaju neodgovorni.

Prema Maleš i Stričević (2005.) postoji više tipova odgovornosti, a neki od njih su:

- Moralna odgovornost – odnosi se na skrbi za druge, pomaganju, zaštiti, pravednosti
- Zakonska odgovornost – odnosi se na prihvaćanju zakonskih normi i pravila
- Odgovornost za obitelj – odnos s članovima obitelji temelji se na poštovanju, prihvaćanju i preuzimanju dužnosti u obitelji
- Osobna odgovornost – prihvaćanje vlastitih obaveza te osobna odgovornost pojedinca stvara povjerenje drugih u njega

Kako bi djecu naučili odgovornosti moramo za njih stvarati konkretne situacije. Stoga ako se mi ponašamo odgovorno, svjesno iskazujemo suosjećanje, onda će također djeca to znati itekako prepoznati. Na taj će način početi usvajati vrijednost odgovornosti. S druge strane, djeca koja nemaju zadovoljene svoje potrebe previše brinu o potrebama drugih i tako gube samopoštovanje odnosno vjeru u sebe. Odgojitelji ne smiju to dopustiti, već trebaju biti primjer takvoj djeci, na način da im ukažu što su to prave vrijednosti.

Prema Maleš i Stričević (2005: 48) „odgojitelj je osoba koja se svakodnevno susreće s djecom, stoga se mora u svakom trenutku ponašati zrelo i odgovorno, na način da odgovara na potrebe djeteta, potiče suosjećanje i razumijevanje, uči djecu da slušaju druge dok govore, potiče povučeniju djecu na suradnju i razgovor, razvija upornost, strpljivost djece i sl.“. Sve su ovo stvari na koje odgojitelj isključivo treba obratiti pozornost.

Maleš i Stričević (2005.) opisuju primjere igara i aktivnosti za usvajanje ove jako bitne vrijednosti:

- Igra - „IGRA PREDSTAVLJANJA“

Od velike kartonske kutije možemo izraditi kućicu. Jedno dijete ulazi u kućicu, dok drugo dijete postavlja pitanja kao npr. „Kućice tko u tebi stanuje?“ Dijete odgovara na način da govori svoje ime, te adresu i broj telefona ako ono to zna. Ovakva igra pomoći će djetetu da osvijesti sebe, ali i uči kako se zaštititi.

- Aktivnost - „POSUĐENA IGRAČKA“

U ovakvoj vrsti aktivnosti djeca mogu naučiti kako biti odgovorni za vlastito postupanje i dano obećanje. To se odnosi na to kada dijete posudi igračku mora biti odgovorno da tu igračku vrati u prvobitnom stanju. Dijete tada shvaća da ako to ispuni moći će posuditi novu igračku, a i prijatelj će se htjeti ponovno igrati s njim.

3.4.3. Tolerancija

Kada govorimo o toleranciji, mislimo da u potpunosti prihvaćamo drugu osobu. To se odnosi na prihvaćanje drugih običaja, naroda uvjerenja i mišljenja. Međuljudski odnosi temelje se na toleranciji pa je bilo koja vrsta nasilja u ovom slučaju isključena.

Prema Maleš i Stričević (2005: 59) „toleranciju odlikuje pozitivan odnos prema drugima i priznavanje drugima prava na osobnost i identitet“. Temelji se na prihvaćanju individualnih razlika, a ostvaruje se kroz prihvaćanje, slušanje i razumijevanje drugoga. Ona uključuje i solidarnost s pojedincima i skupinama, pogotovo s onima koji su ugroženi (osobe s posebnim potrebama, društveno isključeni, prognani i sl.).

Toleranciju usvajamo tijekom cijelog života kroz svakodnevne životne situacije. Jako je bitno kao odgojitelji djeci stvarati tolerantno okruženje, poticati razumijevanje, solidarnost, brigu za druge te empatiju. U suprotnom, netolerantno okruženje nije pogodno za nikoga, odnosno pate svi. Pod tim se podrazumijeva da, pate djeca koja su isključena iz društva, te s druge strane oni koji vrše netoleranciju, iz razloga što na taj način ugrožavaju sebe odnosno sliku o sebi.

Kod djece tolerantno ponašanje možemo prepoznati ako shvaća da nije uvijek u pravu, pokušava shvatiti kada drugi griješe, shvaća da su svi različiti i da svi imaju drugačije mišljenje, zna slušati te poštuje tuđe mišljenje. Kod tolerancije nema mjesta stereotipima i predrasudama. Velika je pogreška ljudi da ne znaju razliku između ova dva pojma. Prema Maleš i Stričević (2005: 59) „predrasude su stavovi, mišljenja ili osjećaji koji su formirani bez prethodnog znanja o nečemu ili nekome, dok su stereotipi utvrđene tvrdnje o određenoj skupini ljudi na temelju kulture, rase, spolne orijentacije, vjere i sl.“.

Prema Pašalić (u Peko i sur. 2000: 83) „i stereotipi i predrasude nastaju kao posljedica i zbog nepoznavanja skupine na koju se odnose, zbog pomanjkanja informacija i komunikacije, zbog naših prethodnih iskustava i strahova, a istovremeno ih održavaju i sprečavaju njihovo prevladavanje“. Profesorica isto tako ukazuje da su stereotipi stvorene slike o pripadnicima neke skupine, pa tako mogu biti i pozitivni i negativni. Dok su predrasude uvijek negativno definirane, te je diskriminacija njihova posljedica.

Djeca već u najranijoj dobi počinju uočavati razlike među ljudima. Kao npr. rasne, spolne razvojne razlike, identitet i sl. Predškolsko doba je najbolje za primjenu određenih odgojnih postupaka i smjernica kako kod djece ne bi došlo do stvaranja stereotipa i predrasuda. Kako se već ranije opisalo, izrazito je bitno okruženje u kojem se dijete nalazi, kako će se odgojitelji ponašati, te koja su njihova mišljenja o pojedinim temama. Ovdje moramo napomenuti da i uloga roditelja može puno toga promijeniti u razmišljanju i stavovima samog djeteta. Predškolsko dijete nema predrasude niti stereotipe prema nekome ili nečemu, već se oni stvaraju na temelju razmišljanja roditelja, odgojitelja i sl. Kada se dijete po prvi put susretne s djetetom koje ima određeni hendikep, ono nema nikakvo loše mišljenje o njemu iz razloga što nema iskustva s takvom situacijom. Trebamo s djecom provoditi što više aktivnosti i igara na ovu temu kako bi djecu pripremili i upoznali s takvim okolnostima. Kako bi bili pozitivan i dobar primjer djeci u ovakvim situacijama, odgojitelji bi trebali poticati djecu na činjenicu da su sva djeca različita, da ne smijemo osuđivati nekoga iz bilo kojeg razloga, nikad ne kritizirati druge, poticati suradnju djece s djecom koja imaju određeni invaliditet, isto tako poticati djecu da budu ponosni na ono što jesu i nikad se ne sramiti sebe. Da bi djeci približili, ovu temu moramo iz dana u dan biti, prije svega, tolerantni i ponašati se u skladu s tim, te na različite načine provoditi aktivnosti i igre koje će pridonijeti stvaranju i usvajanju tolerancije kod djece.

Neki od primjera prema Maleš i Stričević (2005.) :

- Igra – „VJETAR PUŠE“

Ova igra može se igrati na različite načine, ali osnova je uvijek ista. Igra se igra na način da djeca sjede na stolicama u krugu. Na sredini kruga nalazi se jedno dijete koje govori „vjetar puše, vjetar puše za sve one koji npr. imaju plavu kosu“ ili nešto slično. Djeca na koju se odnosi pojedina tvrdnja brzo zamjene mjesta, dijete u sredini pokušava osvojiti jednu stolicu za sebe. Onaj tko ostane bez mjesta, nastavlja igru s izjavom „vjetar puše“.

- Aktivnost – „POPIS OMILJENIH STVARI“

U ovoj aktivnosti djeca nabrajaju, a zatim crtaju npr. „Što najviše svoje jesi?“. Papir je podijeljen po vertikali na dva dijela. Na lijevoj se crta šta pojedino dijete voli, a na desnoj ono „Što voli tvoj prijatelj/prijateljica?“. Nakon crtanja razgovara se o sličnostima i razlikama među djecom.

3.4.4. Pravednost

Pravednost je nešto što malo ljudi na ovom svijetu posjeduje i cijeni. Živimo u društvu u kojem vladaju samo novci i materijalizam, a one prave vrijednosti nitko ne poštuje. Pravednost je jedna od jako bitnih vrijednosti koju djeci trebamo usaditi.

Ovu vrijednost povezujemo s pravima, jer prava imaju svi. Pravednost ne znači isto za sve, već jednaka prava na zadovoljavanje potreba. Isto tako pravednost se veže uz poštenje. Na temelju pravednosti i poštenja stvaraju se upravo suradnički odnosi jer bez ovih odrednica nema suradnje među ljudima, već se onda odnos temelji na manipulaciji i iskorištavanju. Kako bi mogli biti pravedni, preduvjet je svakako empatija. Empatija je nešto što bi svaki čovjek trebao posjedovati, a to je briga i suosjećanje za druge ljude. Pravednost i empatija počinju se razvijati upravo u predškolskoj dobi.

Kada promatramo djecu u raznim aktivnostima možemo primijetiti da ona zapravo imaju razvijen osjećaj za pravedno, te pokazuju da ih bilo kakva nepravda boli i ljuti. To se može vidjeti u igrama i aktivnostima u kojima surađuju s ostalom djecom. Vrlo je fascinantno vidjeti da se djeca itekako znaju izboriti za sebe i drugoga. S druge strane djeca to rade i kada nisu u pravu, to onda postaje problem. Međutim, odgojitelji trebali bi u takvim situacijama pravedno reagirati. Djeci moramo pružiti što više pozitivnog iskustva kako bi shvatili kako se pravedno ponašati i u situacijama kada baš situacija ne ide u njihovu korist (Maleš i Stričević, 2005.).

Prema Maleš i Stričević (2005.) dijete na slijedeći način može iskazati pravednost:

- spremno je dijeliti odraslu osobu/odgojitelja/roditelja s ostalima
- prihvaća dogovorena pravila
- spremno je na kompromis
- prihvaća druge
- zauzima se za druge kada su u nevolji
- razmišlja o posljedicama
- spremno je dijeliti igračke i svoje osobne stvari s ostalom djecom
- govori istinu.

Uloga odgojitelja u usvajanju vrijednosti pravednosti izrazito je bitna. Odgojitelj bi trebao osnaživati samopouzdanje i samopoštovanje djece, stvarati uvijete u kojima djeca osjećaju sigurnost, pravedno dijeliti zajedničku imovinu, nikada ne favorizirati niti isključivati djecu. Isto tako, odgojitelj bi trebao poticati nenasilnu komunikaciju bez konflikata i svađa među djecom, poticati ih na zajedničko donošenje pravila i sl. Kako bi mogao djecu poticati na pravednost, odgojitelj također treba uvesti ovu temu u igre i aktivnosti, a ovo su neke od njih:

- Igra – „IGRE ULOGA“

Ovakva vrsta igre, pravi je test za vježbanje pravednosti. Kada se radi o ovakvim igrama moramo obratiti pažnju da se uloge pravedno podijele, te da nitko od djece ne bude isključen. Teme ovakve igre mogu biti igra liječnika, obitelji, prodavaonice, igre kuhanja i sl. Djeci moramo objasniti da su pravila igre sljedeća npr. ako se igramo prodavaonice svi moraju dobiti jednu ulogu, pa će tako netko biti prodavač, netko kupac, netko šef i sl. Ove igre potiču shvaćanje o važnosti dijeljenja određenih poslova, kao u vrtiću tako i u obitelji.

- Igra – „JE LI PRAVEDNO“

U ovoj igri djecu treba podijeliti u dvije skupine. Zadatak je za sve jednak, ali uvjeti nisu isti. Naime djeci npr. zadamo zadatak da se organizira izložba crteža u vrtiću. Jednoj skupini ponudimo samo olovke, dok druga dobije pregršt crtačkog materijala. U ovakvoj situaciji djeca će odmah primijetiti da uvjeti nisu pravedni, neka djeca će sigurno uzimati materijal od druge skupine bez pitanja. Ako odgojitelj primijeti da dolazi do sukoba i frustracije među djecom trebao bi prekinuti igru. Nakon ove igre odgojitelj potiče razgovor s djecom o pravednosti, postavlja im pitanja kao npr. „Kako bi oni riješili tu situaciju?“ i sl.

- Aktivnost – „PRIČANJE I ČITANJE PRIČE“

Svi znamo koliko priča utječe na predškolsko dijete i koliko je ona zapravo bitna u njegovom životu. Priče mogu biti sjajan način da djecu uvedemo u temu pravednosti i poštenja. One su isto tako poticaj za razgovor te mogu djeci itekako ukazati na određene vrijednosti.

3.4.5. Briga za druge i solidarnost

Briga za druge ljude je izrazito bitna vrijednost koju bi svatko od nas trebao posjedovati. Ona se temelji na empatiji, toleranciji i suosjećanju za druge. Jako je bitno našu djecu naučiti da je ovo vrijednost koja je neizbježna i koja se mora usvojiti tijekom odrastanja. Ona se iskazuje u pomaganju drugima i neuzimanju ničega zauzvrat. Odnosi se na podršku, tješjenje, velikodušnost te poštovanje. Djeca svoju solidarnost iskazuju tako da ne vrijeđaju i ne omalovažavaju drugu djecu u skupini, spremna su dijeliti svoje stvari, žele pomagati onima kojima je pomoć najpotrebnija, pomažu drugima jer to žele, a ne zato što moraju.

Prema primjerima psihologa Zahn-Waxler i suradnicima u Maleš, i Stričević (2005: 66) „dugo se vjerovalo da se osjećaj brige za druge javlja tek u odrasloj dobi jer djeca pogotovo predškolske dobi nemaju razvijenu empatiju“. No novija istraživanja su pokazala da i vrlo mala djeca, mlađa od tri godine, mogu pokazivati neke znakove empatije. Na situacije kad su vidjela roditelje u nevolji, reagirala su zabrinutošću i pokušajima da pomognu. Obično to čine iskazivanjem ljubavi (milovanjem, poljupcima i sl.).

Smatra se da je sposobnost empatije vrlo važan element koji razlikuje dobrog od lošeg odgojitelja. Ako odgojitelj nema razvijene osjećaje za druge, nema potrebe za podrškom i pomoć drugima onda je on izrazito loš primjer djeci i kao takav ne bi trebao raditi ovaj posao. S druge strane kako bi bili pozitivan primjer djeci odgojitelji bi trebali poticati djecu na oprost, biti pažljivi i strpljivi slušači, pokazivati brigu za dijete koje je bolesno, poticati djecu na aktivnosti koje će ih potaknuti na solidarnost. Samo ovakvim primjerima odgojitelj može postići da djeca usvoje vrijednosti brige za druge i solidarnosti.

Smatra se da djecu potiče briga roditelja i da ih upravo to izgrađuje da jednoga dana postanu mlade brižne osobe s osjećajima za druge. Stoga može se reći da je kvalitetna briga za dijete koju ono dobiva najbolji primjer. Neki od primjera igara i aktivnosti za usvajanje ovih vrijednosti su sljedeće:

- Igra – „IGRE SCENSKIM LUTKAMA“
 Za ovu igru potrebne su nam dvije lutke na štapu. Jedna od lutki je tužna, dok ju druga pokušava utješiti i razvedriti. Nakon toga u igru uključujemo i djecu, najprije jedno dijete koje pomaže, a zatim postupno ono dijete koje preuzima ulogu tužnog lika. Situacije u igri mogu biti različite kao npr. „pas koji se izgubio, medu boli zub, lane koje traži mamu i sl.“
- Aktivnost – „PREPOZNAJEMO OSJEĆAJE DRUGIH“
 Moramo djecu naučiti da znaju prepoznati i izraziti svoje osjećaje. S ovom aktivnošću djeca uče o svojim i tuđim osjećajima, pa im tako postavljamo pitanja kao što su „Kako pokazuješ da se bojiš?, Kako pokazuješ kad si veseo?, Kako pokazuješ kad si žalostan? i sl.“
- Aktivnost – „DARIVANJE“
 Djecu ovom aktivnosti trebamo poticati na vrijednosti darivanja, isto tako poticati ih u smislu da razmisle što bi oni mogli pokloniti svom prijatelju u skupini što bi ga moglo obradovati. Izrazito je bitno djecu uključiti u izradu darova za neko dijete koje je odsutno ili slično. Proslave rođendana u vrtiću za djecu predstavljaju veselje, radost i druženje sa svojim prijateljima, stoga bi odgojitelj svakako trebao uvrstiti u aktivnosti osim samog darivanja.
- Aktivnost – „BRIGA ZA LJUBIMCE“
 Briga za ljubimce aktivnost je koja djecu jako veseli. Ova aktivnost djecu može dosta toga naučiti. Djeca pomoću brige za ljubimce uče o brizi i potrebama drugog živog bića te o odgovornosti koju ova aktivnost zahtjeva. Isto tako možemo potaknuti djecu na razgovor o nebrizi za životinje, njihovom ugibanju zbog nedostatka hrane i sl.
- Aktivnost - „ŠTO SVE MOGU RUKE“
 Djeca u ovoj aktivnosti crtaju ruke na papiru, odnosno ocrtavaju svoje dlanove. Nakon toga svako dijete govori što njegova ruka može učiniti za nekoga (pomilovati, mahati, dati igračku, pospremiti itd.) (Maleš i Stričević, 2005.)

3.4.6. Suradnja

Suradnju susrećemo svugdje u životu. Ona označava zajednički rad na nekom području. Kada nema suradnje, nema ni opstanka ljudske zajednice. Odnosi se na zajedničko rješavanje problema, zajedničko donošenje odluka, solidarnost te povezanosti. Isto tako vezana je uz pomaganje drugima, prihvaćanje drugih kako bi bili dio zajednice. Razlika u pomaganju i suradnji je ta što u pomaganju obično jedna osoba pomaže dok druga prima pomoć, a u suradnji je to obostrano jer se želi postići zajednički cilj. Kako bi taj cilj bio uspješan, svaki član zajednice mora aktivno surađivati.

Suradnja je isto tako temelj timskog rada, pa tako u timu nemaju svi iste uloge već bi se trebale naći osobe koje imaju osobine poput kreativnosti, komunikacijskih vještina, odgovornosti, upornosti i sl. Suradničko ponašanje usvaja se već u najranijoj dobi. Ono se uči putem svakodnevnih situacija, aktivnosti igara. Kao odgojitelji, djecu stalno trebamo poticati na suradnju. Osobito, ako je neko dijete izolirano od strane grupe. Dijete najbolje uči kada primjere dobrobiti suradnje vidi na dijelu. No kada govorimo o timskom radu ili čak natjecanju među djecom moramo biti svjesni da sva djeca nemaju jednake mogućnosti. Stoga, ako organiziramo sportske igre za djecu, nagradu treba dobiti cjelokupni tim, ne pojedinac. Uloga odgojitelja u ovakvim aktivnostima je da prati u čemu je pojedino dijete dobro. S druge strane suradničke igre djeci daju priliku za uspjehom što kod njih razvija vlastito zadovoljstvo i pozitivne odnose. Kako bi kod djece potakli suradničke odnose, odgojitelji bi trebali dobro poznavati mogućnosti pojedine djece, odnositi se prema djeci s poštovanjem, poticati traženje raznih rješenja problema i sl. Ako kao odgojitelji uspijemo stvoriti suradničko okruženje u skupini, znatno će se smanjiti napetost i konflikti među djecom. Prema Maleš i Stričević (2005: 78) „kada dijete pokazuje suradničko ponašanje ono želi sudjelovati u raznim aktivnostima, prihvaća mišljenje i ideje druge djece, spremno je voditi ali i biti vođeno, prepoznaje potrebe grupe, spremno je na kompromis i sl.“

Neki od primjera igara i aktivnosti za poticanje suradnje i suradničkog ponašanja mogu biti sljedeći :

- Aktivnost – „ZAJEDNIČKI CRTEŽ“
Ovo je jedna od aktivnosti koja se može primjenjivati povodom rođendana tj. da djeca zajednički slavljenu/slavljenici nacrtaju određeni crtež. On se crta na velikom papiru kako bi bilo mjesta za svako dijete. Tema crteža mora biti zajednička odluka. Teme mogu također biti zajednički posjet liječniku, naš vrtić, okoliš i sl.
- Igra – „ZRCALO“
Ova igra započinje podjelom djece u parove. Jedno dijete u paru predstavlja zrcalo, dok drugo izvodi pokrete koje dijete „zrcalo“ oponaša. Nakon jednog kruga uloge se mijenjaju. Nakon igre s djecom možemo provesti razgovor o tome što im je bilo teže, što ugodnije kako su se osjećali i sl.
- Igra – „ZATVORENIH OČIJU“
Od kartona izrežemo oblike koji će kada se slože stvoriti kućicu (krov, vrata, prozori, dimnjak), a zatim podijelimo djecu u parove. Jedno dijete imati će povez na očima i neće apsolutno ništa vidjeti, dok će ga drugo dijete navoditi svojim uputama kako da složi kućicu.
- Aktivnost – „ZAJEDNIČKA PRIČA“
Ova aktivnost započinje tako da odgojitelj priča izmišljenu priču, a zatim uključuje djecu. Kada se dobije logičan završetak priče odgojitelj je pročita djeci, a zatim se podijele uloge. Nakon toga odglumi se cijela priča.
- Igra – „PADOBRAN“
Ova igra izvodi se na otvorenom prostoru. Za nju nam je potreban jedan padobran može biti i šatorsko krilo ili velika plahta te loptice. Bitno je da sva djeca sudjeluju tako da zajednički drže padobran, ljuljaju ga, proizvode valove i sl dok se loptice nalaze na vrhu. Ova aktivnost potiče kod djece usklađenost, dobro raspoloženje, spretnost te najbitnije od svega osjećaj zajedništva i prihvaćenosti. (Maleš i Stričević, 2005.).

3.5. Odgoj slobodnog čovjeka u službi vjere

Kada gledamo od strane vjere i Crkve, podrazumijeva se da je pravilan odgoj djece izrazito bitna odrednica svakog vjernika. Kako kršćanski roditelji poznaju vrijednost vjere, tako će te vrijednosti prenositi i na svoju djecu. Kako djeca odrastaju, tako postaju sve sposobnija da preispitaju roditeljske stavove i mišljenja u kojima su odgajani te ih integrirati u vlastiti sustav vrijednosti. S druge strane mogu ih pak odbaciti i zamijeniti svojim sustavom. Kada govorimo o samoj vjeri odgojitelja i roditelja, to je zaista osobna stvar.

Prema Filipović, (2011: 30) „teološki gledano vjera se u krajnjoj liniji zaista ne može niti prenijeti, a niti postići vlastitim naporom“.

Pedagoški koncept odgoja temelji se na kršćanskom poimanju čovjeka, odnosno izrazito je bitno priznavanje dostojanstva i slobode svakog pojedinca. Ovakav način odgoja pridonosi zdravom rastu i razvoju djeteta. Prema Filipović (2011: 32) „smatra se da promicanje rasta i zrelosti vjere ima dvije granice, a to su s jedne strane karakter vjere, te s druge čovjekova sloboda“.

Kada govorimo o prenošenju vrijednosti vjere, moramo biti svjesni vlastitog primjera, odnosno ako mi sami vjerujemo, te potičemo dijete na isto ono će s vremenom usvojiti određene vrijednosti. No isto tako, vjera se nikako ne bi trebala nametati djeci, ako ona nemaju interesa u tom pogledu. Svakako poticati, ali ne nametati.

4. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava

Prema Maleš, Milanović i Stričević (2003: 55) „sustavnim odgojem i obrazovanjem za ljudska prava djeca trebaju shvatiti da je pitanje ljudskih prava nešto s čime se susreću u svakodnevnom životu, da je ono neodvojivo od kvalitete njihova života, kao i od života zajednice u kojoj žive“. Poštivanje ljudskih prava potiče razvijanje vrijednosti kod djece i obrnuto.

Ljudska prava tiču se svakoga, stoga je jako bitno kakav ćemo odgoj i obrazovanje prenijeti našoj djeci i mladima iz razloga što će to uvelike utjecati na njihove živote, a onda i opstanak cjelokupne društvene zajednice. Kao što znamo mnogi čimbenici imaju važnu ulogu u kvalitetnom prenošenju odgoja i obrazovanja na djecu. Pod tim se smatra rad prije svega odgojno-obrazovnih ustanova kao što su vrtići, škole, dječji domovi, isto tako i rad lokalnih i crkvenih zajednica. Koliko će biti uspješan taj rad ovisi o predanosti odgojitelja uvođenjem djece u temu ljudskih prava, okruženju, didaktičkim sredstvima i sl. Kada govorimo o odgoju i obrazovanju za ljudska prava, od svakog od nas kao odgojitelja se očekuje da potičemo prava djeteta te ljudska prava na svim razinama društva. Prema Maleš, Milanović i Stričević (2003: 59) „odgoj i obrazovanje za ljudska prava, definiramo kao određeni proces u kojem se stječu znanje, stavovi, vrijednosti i vještine potrebne za život temeljene na poštivanju ljudskih prava“. Kao cilj se smatra upoznati djecu s ljudskim pravima i kod njih poticati stvaranje stavova o uživanju istih. Bitno je kod djece razviti stav koji će upućivati na to da će oni postati osobe koje mogu nešto promijeniti, a ne „stado koje će samo gledati kako se nešto mijenja i ništa ne poduzeti u vezi toga. Naposljetku odgojitelji, a isto tako i roditelji koji znaju prava djeteta moraju im to omogućiti. Pod tim se smatra da djeci omogućimo sve moguće uvijete kako bi oni mogli uživati svoja prava, odnosno osigurati im uvijete za razvitak njihovog socijalnog, tjelesnog i moralnog razvoja. Dakle pravo djeteta je znati svoja prava. Ako dijete zna svoja prava ono je samim tim bolje pripremljeno za život i sve moguće prepreke koje ga čekaju tijekom njega (Maleš, Milanović i Stričević, 2003.). Govoreći o odgoju i obrazovanju djeteta moramo voditi računa o dobi djece. Prema Maleš, Milanović i Stričević (2003: 56) „što su djeca mlađa, to je težište rada na afektivnom i psiho-motoričkom području veće, dok kod starijih intelektualni moment dobiva značajnije mjesto“.

Prema Spajić-Vrkaš (2001, u Diković, 2010.) „pod ljudskim pravima (engl. *human rights*) podrazumijeva se „skup načelnih stavova o temeljnim, nedjeljivim i neotuđivim pravima čovjeka koji mu pripadaju po prirodi i pojedinačno, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnoj i etničkoj pripadnosti, socijalnom podrijetlu, ili nekom drugom položaju, uključujući politički, pravni ili međunarodni položaj zemlje ili područja kojih je građanin“.

Ljudska prava potiču razvoj svakog djeteta, i njima se isto tako potvrđuje građanka sloboda. Jedno od izrazito bitnih ljudskih prava, je pravo na obrazovanje. Ovo pravo trebalo bi imati svako dijete, bez obzira odakle ono potječe, koje je rase, vjere i sl. Kao što znamo obrazovanje je u današnjem društvu jako važna odrednica u životu svakog pojedinca. Osoba bez obrazovanja je jako zakinjuta i može izrazito malo toga postići. Obrazovanje nam daje prije svega, znanje, a znanje je moć. Stoga, niti jedno dijete ne bi trebalo biti zakinjuto u tom pogledu. Uloga odgojitelja jako je važna kada govorimo o pravu na obrazovanje, odnosno odgojitelj je taj koji djetetu prvi usađuje određeno znanje. Prema Diković (2010.) „jedino će obrazovani građanin dati doprinos ljudskoj zajednici, znati birati, odlučivati, argumentirano zastupati svoje stavove, poštivati mišljenje drugih, razlikovati i uvažavati kulturno drugačije te sudjelovati u političkom, gospodarskom, društvenom i kulturnom napretku zajednice u kojoj živi“. Profesorica Diković (2010.) spominje i jedno posebno područje odgoja i obrazovanja, a to je područje odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo. Svrha ovog područja je prvenstveno zaštita ljudskih prava. Prema Diković (2010.) „područja koja su povezana s odgojem i obrazovanjem za demokratsko građanstvo kao npr. odgoj i obrazovanje za građanstvo, interkulturalni, odgoj i obrazovanje za mir, globalni, odgoj i obrazovanje za održivi razvoj imaju svoje posebne ciljeve, ali im je zajednička ideja promicanja ljudskog dostojanstva, ljudskih prava i sloboda, jednakosti i odgovornosti te time čine poveznicu s odgojem i obrazovanjem za ljudska prava“.

Prema Spajić-Vrkaš (2001, u Diković, 2010.) navode se tri glavna cilja odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo, a to su:

1. poticanje kognitivne, socijalne i afektivne dimenzije
2. stvaranje institucionalnih uvjeta
3. uspostavljanje kulture prava i odgovornosti

4.1. Prava djeteta na obitelj i prava roditelja

Obitelj je važna u životu svakog pojedinca. U obitelji započinju prvi koraci ka usvajanju, učenju i stjecanju onih pravih vrijednosti. Obitelj predstavlja prvu odgojnu sredinu u kojoj se dijete nalazi, stoga su prvi čimbenici roditelji koji pripremaju dijete za život. Smatra se da život u obitelji ima funkciju škole za socijalni i emocionalni razvoj djeteta, odnosno učenje djeteta ponašanju prema drugim ljudima i društvenoj zajednici u cjelini. Okruženje mora biti poticajno na način da djeci pojasnimo važnost suradnje, iznošenja vlastitog mišljenja te slobode izražavanja. Samo na takav način stvoriti ćemo ozračje za daljnje učenje o pravima djeteta u svakodnevnom životu, a time i vrijednostima.

Prema Maleš, Milanović i Stričević (2003: 32) „priznavanje prava djeteta dovodi do mogućnosti stvaranja kvalitetnijih odnosa između roditelja i ostalih odraslih i djece, zasnovanih na međusobnom poštovanju“. Ovom rečenicom autorice tvrde da bi odrasli trebali biti što više otvoreniji prema različitostima.

Prema *Konvenciji o pravima djeteta* (1989. u Maleš, Milanović i Stričević, 2003.) pravo djeteta je život u obitelji, ali samo ako to nije u suprotnosti s njegovim interesom. Pod ovom konvencijom smatra se da su za brigu djeteta potrebna oba roditelja. Pod tim se misli da razvod braka među roditeljima, ne bi trebao utjecati na brigu i ljubav prema djetetu, a pravo djeteta je da viđa isključivo oba roditelja.

Kada govorimo o gubitku obitelji tada dijete ima pravo za pomoć i zaštitu od strane države. U ovakvim trenucima dijete je u izrazito teškoj situaciji, pa mu je najpotrebnija pomoć, ljubav i skrb. Tada se djeca smještaju u dječje domove, skrbničke obitelji ili kod rodbine. Postupak usvajanja djeteta nije lak iz razloga što moramo voditi računa o interesima djece te poštivanje njihovih odluka. S druge strane život u obitelji ne mora nužno značiti dobivanje roditeljske ljubavi. Pod tim se misli na nasilje u obitelji, neslaganje članova, nebriga za dijete, zapostavljanje i sl. Nažalost, u današnje vrijeme ovakvih stvari ima sve više. Stoga smatram da bi se s djecom i roditeljima trebale u što većoj mjeri provoditi razne radionice i aktivnosti na temu uvažavanja i poticanja na vrijednosti i prava djeteta (Maleš, Milanović i Stričević, 2003.).

4.2. Programi i prava djeteta

Prema Maleš, Milanović i Stričević (2003: 48) „predškolski programi u Republici Hrvatskoj su humanističko-razvojnou konvencijom izvanobiteljskog odgoja i obrazovanja predškolske djece“.

U stvaranju programa glavnu ulogu ima odgojitelj. Putem svoje odgojne prakse, te razmjene stručnih iskustava s ostalim suradnicima, odgojitelj stvara osnovne pretpostavke za približavanje odgojne prakse prema razini koncepcije programa s državne razine. Kako bi uspio u tom naumu, potrebno mu je konstantno usavršavanje o novim stručnim spoznajama, vrednovanje rezultata i sl. Predškolski programi isključivo se temelje na ovim odrednicama, a to su dijete, odgojitelj, roditelj, stručni suradnici te sredina u kojoj živimo.

Kako bi ostvarili prava djeteta u predškolskom odgoju potrebni su nam određeni uvjeti. Uvjeti prema *Nacionalnom programu odgoja i obrazovanja za ljudska prava* (1999, u Maleš, Milanović i Stričević, 2003: 50-51)

1. „Svakom djetetu omogućiti uključivanje u jedan od redovitih ili kraćih programa (u minimalnom trajanju od 150-250 sati). U program predškole djecu iz socijalno depresivnih sredina valja uključivati i ranije (s tri ili četiri godine starosti). I dalje treba razvijati različite programe prema potrebama djece s posebnim potrebama.
2. Svi sudionici promicanja prava djeteta trebaju u svojoj lokalnoj zajednici poticati na veću povezanost vrtića i drugih činitelja vladinih i nevladinih, gospodarskih i dr.
3. Novim pedagoškim standardom i njegovom primjenom valja osigurati povoljne uvijete organizacijske i materijalne- kako bi svako dijete u vrtiću u primjerenim uvjetima moglo ostvarivati svoja prava i učiti o svojim i tuđim pravima (optimalnost veličine ustanove, ekipiranost stručnim suradnicima, manji broj djece u skupini, optimalnije radne norme odgojitelja i dr.)
4. Svi nositelji programa trebaju u svojim programima na razini ustanove i odgojnih skupina kao bitne zadaće za unapređivanjem na prvo mjesto staviti obveze iz Nacionalnog programa i stalno vrednovati kvalitete njihove provedbe.

5. Kvalitetna primjena zadaća i načela Nacionalnog programa zahtijeva usklađeno djelovanje svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa, pa je potrebno razvijati partnerstvo na svim razinama, a posebno s roditeljima.
6. Stručno usavršavanje u vrtićima valja ostvarivati kao obvezu ustanove i svakog stručnog djelatnika s dimenzijama rada na sebi i osposobljavanja za primjenu novih spoznaja i zadaća koje određuje Nacionalni program.
7. Svoja dostignuća dječji vrtići i pojedinci trebaju učiniti dostupnima stručnoj javnosti putem stručnih medija (objave u časopisima, zbornicima i sl.) i sudjelovanjem na stručnim skupovima (županijska stručna vijeća, regionalni skupovi u organizaciji Zavoda za unapređivanje školstva i dr.).
8. U skladu s očekivanjima odgojno-obrazovne prakse i uočenim potrebama valja nastaviti i sa seminarskim osposobljavanjem i drugim aktivnostima za potpuniju primjenu Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava“.

5. Prikaz radionica za odgojitelje, roditelje i djecu

Opće je poznato da djeca kroz igru i zanimljive aktivnosti brže uče i pamte stvari koje ih zanimaju. Stoga ih je izrazito bitno uključivati u takve projekte. Znamo da su djeca po prirodi mali istraživači i što god im ponudimo oni će pokazati interes. Naravno, moramo voditi računa o njihovim željama, mogućnostima i poštivanju njihovih odluka. S druge strane tu su i roditelji koji također moraju svoju djecu usmjeravati ka novim znanja i otkrićima, pa su tako radionice sjajan način da djeci približimo određenu temu, potičemo kreativnost, maštu, različite načine pronalaženja rješenja, dok s druge strane potaknemo i uključimo roditelje u sve to. Djeca izrazito vole kada su roditelji blizu njih, jer se ona tada osjećaju posebno iz razloga što im mogu pokazati što oni znaju i mogu.

U ovom slučaju osvrnut ćemo se na tri radionice, na temu ovog završnog rada, a to je promicanje vrijednosti u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. Prva radionica, odnosi se na temu stereotipa i predrasuda. Radionica se naziva „Prvo me upoznaj pa onda sudi o meni“. Ovom radionicom željelo se potaknuti djecu, a ujedno i roditelje, na važnost smanjenja stereotipa i predrasuda na ovome svijetu. Cilj ove radionice bio bi osvijestiti djecu i roditelje na istoimeni problem. Druga radionica biti će na temu vrijednosti brige za druge, pod nazivom „Pobrini se za mene“. Cilj ove radionice bio bi poticanje djece i roditelja na važnost brige o drugima, te odgovornosti koje to nosi. Treća, a ujedno i posljednja radionica biti će na temu pravednosti. Naziv treće radionice je „Pravedni prijatelji“. Cilj radionice je ukazati na to koliko je u današnjem svijetu malo pravednosti, te kako to promijeniti. Smatram da radionice mogu biti jako korisne i zabavne. Naposljetku, radionice su te koje potiču suradnju te zajedništvo među roditeljima, djecom i odgojiteljima.

1. Radionica

Naziv radionice: „Prvo me upoznaj pa onda sudi o meni“

Cilj radionice: upoznati roditelje i djecu s pojmovima predrasuda, stereotipa, pojasniti im razliku između ta dva pojma, te ukazati na važnost da vanjski izgled i pritisak vršnjaka može itekako utjecati na donošenje vlastitih odluka.

Zadatci:

a) za odgojitelje:

- temeljito organizirati odgojno-obrazovni rad
- kod djece zadovoljiti njihove socijalne, intelektualne i emocionalne potrebe
- poticati i usmjeriti dijete na individualan rad, rad u paru ili skupini
- stvoriti poticajno okruženje
- prihvaćati djetetovo mišljenje
- usavršavati se na stručnim osposobljavanjima

b) za roditelje:

- dobiti informacije o pojmovima stereotipa i predrasuda
- stvoriti okruženje u kojem će se oni osjećati ugodno
- s djetetom razgovarati o naučenim znanjima

c) za djecu:

- poticati razvoj socijalnih vještina
- poticati djecu na suradnju i razmjenu stečenih znanja s drugom djecom
- razvijati divergentno mišljenje, maštu i kreativnost
- razvijati pažnju
- razvijati verbalnu i neverbalnu komunikaciju
- razvijati toleranciju, solidarnost i empatiju

Tijek radionice:

a) za odgojitelje i roditelje:

Prije same radionice, odgojitelji bi otišli na stručno osposobljavanje na kojem bi dobili ključne informacije o predrasudama i stereotipima. Isto tako svaki odgojitelj trebao bi zasebno proučiti dodatnu literaturu, kako bi bio što više upućen u samu temu radionice. Nakon povratka sa stručnog osposobljavanja, uz pomoć stručnih suradnika, odgojitelji bi napravili organizacijski plan radionice, što bi značilo da bi pribavili didaktički materijal, te osmislili aktivnosti koje bi se događale tijekom radionice. Nakon sakupljenih informacija, organizirao bi se roditeljski sastanak. Na ovom sastanku roditeljima bi pojasnili što su to stereotipi, a što predrasude te koja je njihova razlika. Isto tako predstavili bi im organizacijski plan radionice. Naravno ako bi roditelji imali kakvih pitanja odgojitelji bi im izašli u susret. Nakon obavljenog sastanka, odlukom roditelja organizirala bi se radionica pod nazivom „Prvo me upoznaj pa onda sudi o meni“.

b) za djecu:

Kako bi djecu pripremili za nadolazeću radionicu, tjedan dana prije odgojitelji bi provodili razne razgovore, aktivnosti i igre koje bi djecu potakle na temu stereotipa i predrasuda. Naravno, vodilo bi se računa o dječjem interesu te njihovim željama i mogućnostima. Kako bi djecu potakli na samu temu, odgojitelji bi ih također uključivali na zajedničko osmišljavanje igara i aktivnosti. Kada bi pripremili i uveli djecu u temu, organizirala bi se radionica. Radionica bi započela okupljanjem roditelja i djece u predviđenoj prostoriji. Nakon toga uslijedio bi kratki uvodni govor odgojitelja. Odgojitelj bi zaželio dobrodošlicu svim prisutnima, te kratko pojasnio što će se na radionici događati. Igrokazom koji sam samostalno osmislila djecu i roditelje uveli bi u zadanu temu radionice. U igrokazu bi sudjelovali roditelji i odgojitelji. Igrokaz bi potaknuo djecu na to da je izrazito bitno prvo upoznati osobu, pa tek onda suditi o njoj. Ovo je ujedno i naziv ove radionice. Likovi u igrokazu bile bi dvije lutkice. Jednu lutkicu predstavljao bi crv, a drugu medvjed. Igrokaz bi išao ovako:

Medo i crvić

PRIPOVJEDAČ: Nakon dugo vremena crv Slavko i medvjed Darko susretnu se u šumi.

SLAVKO: Bok, Darko, jesi li čuo za koncert koji se organizira u šumi ovoga tjedna? Traže najboljeg šumskog pjevača!

DARKO: Bok Slavko, ne nisam čuo za to uopće. Mogao bih se ja i prijaviti na to vidiš, vidiš.

SLAVKO: Pa da i ja se mislim prijaviti.

DARKO: TI!? TI!?

SLAVKO: Da želim se prijaviti, uostalom svi stanovnici šume mogu sudjelovati pa zašto ne bih i ja probao.

DARKO: Ti mali bezvrijedni crviću što si umišljaš tko si ti ? Pa ti si toliko mali da te neće ni vidjeti na pozornici, a kamoli čuti ha-ha Mah što se ja uopće zamaram s tim, kada pustim svoj medvjedu riku svi će glasati za Darka !

PRIPOVJEDAČ: Došao je i dan audicije. Svi zainteresirani kandidati okupili su se na velikom šumskom panju. Prvi na redu bio je Darko. Popeo se na pozornicu i započeo sa pjesmom.

DARKO: Volimmm meed višeee oood sve- eegaa !

Svi su u čudu gledali što mu se događa. Medvjed je toliko zavijao da su se vukovi spustili s planina, a na kraju pjesme ostao je i bez glasa. U tom trenutku otrčao je s pozornice od srama. Drugi kandidat za audiciju bio je crvić Slavko. Na pozornici ga je bilo teško za vidjet, ali predivno za čut. Pjevao je kao anđeo koji je sišao sa neba.

SLAVKO: Budii dobar crvić jedi puno jabuka da budeš najveći... la la la la!

PRIPOVJEDAČ: Slavko je pobjednik, Slavko je pobjednik...svi su vikali u glas! Crvić nije mogao vjerovati da je baš on postao šumski pjevač. Drugo jutro održao se šumski koncert kojeg je predvodio Slavko. Na kraju koncerta crviću je prišao medvjed Darko i rekao mu:

DARKO: Slavko oprost, stvarno mi je žao što sam onaj dan bio onakav prema tebi. Jednostavno sam te podcijenio i nisam vjerovao u tebe. Sada shvaćam da veličina

ne igra nikakvu ulogu. Ti si zaista izvrstan pjevač i zaslužio si mjesto pobjednika čestitam ti.

SLAVKO: Ma uredu je Darko sve ti je oprošteno drago mi je da si to shvatio. Dođi i pridruži nam se na zabavi.

PRIPOVJEDAČ: Djeco nadam se da ste i vi kao i medo Darko shvatili da veličina i izgled crvića nije bio bitan, bitno je ono kakvi smo iznutra kao osobe.

Nakon igrokaza odraditi bi aktivnost koja će djeci pokazati da vanjski izgled nije bitan, te kako on može utjecati na odluke koje donosimo. Zadatak bi bio slijedeći, djeci bi ponuditi dvije kuglice. Jedna bi bila veća, a druga manja. Pitanje za djecu bi glasilo „Što mislite koja je loptica teža?“. U veću kuglicu stavili bi pijesak, a u manju kamenje. Sva djeca bi vjerojatno odgovorila da je veća loptica ujedno i teža. Tada bi djeci pojasnili kako vanjski izgled može nekada i zavarati.

Drugu aktivnost koju bi proveli na radionici, bila bi sljedeća, djeci bi ponudili dvije kutije. Jedna kutija bila bi lijepo ukrašena s ukrasnim papirom što šarenija, te bi bila prazna, dok bi druga bila obična siva bez ikakvih ukrasa. U ovu drugu kutiju stavili bi voće, slatkiše i sl. Ispod svake kutije nalazio bi se papir i olovka. Tada bi svako dijete došlo do stola gdje bi se nalazile kutije, te bi moralo staviti crticu na papiru koju bi ono kutiju htjelo otvoriti. Kada bi sva djeca to učinila, prebrojale bi se crtice i odredila koja je pobjednička kutija. Većina djece vjerojatno bi odabrala bogato ukrašenu kutiju. Nakon otvaranja pobjedničke kutije, otvorila bi se i druga kutija, te bi djeci podijelili voće i slatkiše. Nakon toga započeli bi razgovor s djecom u kojem bi ponovno uvidjela da su kutiju izabrala na temelju njenog izgleda. Pojasnili bi im koliko je važno ono kakva je osoba iznutra, te da nije bitan vanjski izgled. Bitno je da ti je on prijatelj koji će ti pomoći u nevolji, igrati se s tobom i sl. Radionicu bi završili zahvalom svima na uloženom trudu i vremenu, te roditelje potaknuli da o ovim stvarima s djecom što češće razgovaraju u roditeljskom domu.

2. Radionica

Naziv radionice: „Pobrini se za mene“

Cilj radionice: osvijestiti djecu na važnost odgovornosti, koliko je bitno brinuti se za druge kada oni to nisu u mogućnosti.

Zadatci:

a) za odgojitelje:

- temeljito organizirati odgojno-obrazovni rad
- kod djece zadovoljiti njihove socijalne i emocionalne potrebe
- poticati i usmjeriti dijete na individualan rad, rad u paru ili skupini
- stvoriti poticajno okruženje
- poticati djecu na odgovornost i empatiju

b) za roditelje:

- poticati razgovor s djecom o vrijednostima u obiteljskom domu
- stvoriti okruženje u kojem roditelji imaju dobru komunikaciju s odgojiteljem
- poticati djecu u svakodnevnim situacijama na brigu za druge

c) za djecu:

- poticati razvoj socijalnih, komunikacijskih i suradničkih vještina
- poticati djecu na vrijednosti
- razvijati divergentno mišljenje, maštu i kreativnost
- razvijati pažnju
- poticati i razvijati empatiju

Tijek aktivnosti:

a) za roditelje i odgojitelje

Ova radionica temelji se na ključnim vrijednostima života, a to je briga za druge i odgovornost. Kao i za prethodnu radionicu, organizirao bi se roditeljski sastanak. Na sastanku bi se roditeljima predstavila tema radionice, te što će se sve događati na njoj. Kako je ovo jako bitna vrijednost koju dijete treba usvojiti, odlučili bi radionicu usmjeriti na brigu o kućnim ljubimcima, iz razloga što su djeca u predškolskoj dobi izrazito vezana za životinje. Roditeljima bi isto tako predložili da potiču djecu u svakodnevnim situacijama na brigu za druge, brigu za ljubimce, što bi značilo da npr. svako jutro hrane svog ljubimca, peru ga, idu u šetnje s njima, naravno u suradnji s roditeljima. Na roditeljskom sastanku, roditelji će moći također postavljati pitanja, te davati svoje prijedloge za aktivnosti na radionici.

b) za djecu

Kako bi djecu uveli u temu radionice u vrtiću bi provodili razne aktivnosti na temu brige za druge. Isto tako organizirali bi posjet zološkom vrtu ili azilu za životinje. Tako bi djecu potakli da vide u stvarnim situacijama kako se zaposlenici brinu o životinjama, kada i s čime ih hrane i sl. U posjet bi se naravno mogli uključiti i roditelji. Za djecu bi ovo bilo sjajno iskustvo, vidjeli bi i naučili puno novih stvari o pojedinim životinjama. Dan prije radionice djeci i roditeljima bi rekli da na radionicu donesu svog kućnog ljubimca. Na dan radionice svi zajedno bi se okupili u predviđenoj prostoriji. Odgojitelji bi započeli s kratkom uvodnom riječi, te bi tako otvorili radionicu. Za početak djecu i roditelje poredali bi u formaciju kruga. Na sredini kruga nalazile bi se dvije stolice. Djeca i roditelji po redu bi se ustajali i odlazili na sredinu kruga kako bi predstavili svojeg kućnog ljubimca. Odgojitelji bi djeci postavljali pitanja kao npr. „Kako se zove tvoj kućni ljubimac?“, „Koja je on vrsta životinje?“, „Čime se on hrani?“ „Što može, što ne može?“ i sl. Ova aktivnost prije svega kod djece razvija komunikacijske i socijalne vještine koje su izrazito bitne u tom razdoblju. Isto tako dijete se osjeća posebno kada može nešto reći o svom kućnom ljubimcu među svojim vršnjacima, roditeljima i odgojiteljima. Nakon ove aktivnosti, uslijedila bi nova aktivnost na radionici. Ovom

aktivnošću djeca bi se potakla na to koliko je uistinu važno brinuti se o drugima, te koliko to zapravo nosi odgovornosti u sebi, a isto tako potiče suradničke i pozitivne odnose među djecom. Aktivnost bi se odvijala na slijedeći način podijelili bi djecu u dvije skupine. Jedna skupina bila bi ona koja pomaže drugima u nevolji, a druga skupina bila bi ta koja će trebati pomoć drugih. Uz pomoć roditelja djeci iz grupe kojoj treba pomoć zavezali bi povez preko očiju. Na sredini sobe nalazio bi se poligon, odnosno put do djetetovog roditelja i kućnog ljubimca. Naime djeca koja bi bila u grupi koja je zadužena za pomoć drugima ona bi imala zadatak da svojim uputama navode dijete kojem je potrebna pomoć, kako bi sretno stiglo do cilja, odnosno svog ljubimca. I kao posljednju aktivnost na radionici odgojitelji bi uz pomoć roditelja odradili razgovor s djecom o tome što su sve u proteklim tjednima naučili o brizi za druge, što ih je potaklo da se brinu jedni za druge i sl. Radionicu bi završili zahvalom svim prisutnima.

3. Radionica

Naziv radionice: „Pravedni prijatelji“

Cilj radionice: poticati djecu i roditelje na vrijednost pravednosti u današnjem svijetu.

Zadatci:

a) za odgojitelje:

- temeljito organizirati odgojno-obrazovni rad
- poticati djecu na temeljne vrijednosti u životu
- poticati i usmjeriti dijete na individualan rad, rad u paru ili skupini
- stvoriti poticajno okruženje
- poticati djecu na empatiju, suradnju, strpljenje

b) za roditelje:

- poticati razgovor s djecom o vrijednostima u obiteljskom domu
- poticati djecu na pravednost u zajedničkim aktivnostima
- stvoriti prijateljski i suradnički odnos s roditeljima

c) za djecu:

- razvijati kod djece osjećaj vrijednosti
- razvijati kod djece strpljivost i koncentraciju
- poticati djecu na suradnju i međusobno poštovanje
- poticati na jednakost među djecom

Tijek radionice:

a) za roditelje i odgojitelje

Posljednja radionica bila bi „Pravedni prijatelji“. Na temelju određene literature i višegodišnjeg iskustva, odgojitelji bi prikupili što više informacija u vezi ove teme, pa bi se tako kao i za prethodne dvije radionice organizirao roditeljski sastanak na kojem bi roditeljima iznijeli plan što bi se događalo i koje bi aktivnosti proveli tokom same radionice. Isto tako, roditelji bi mogli postavljati pitanja, te predlagati i iznositi svoje ideje na zadanu temu. Kao odgojitelji, roditeljima bi savjetovali da i kod kuće vode s djecom što više razgovora i aktivnosti na temu pravednosti. Na završetku sastanka, roditeljima bi podijelili potrebne materijale kao npr. male brošure i smjernice temeljene na vrijednostima, a posebno na pravednosti.

b) za djecu

Djecu bi uveli u temu pravednosti na način da bi svakog dana do dana radionice učili, a kasnije ponavljali pjesmicu koju bi otpjevali na početku radionice. Isto tako svakodnevno bi vodili razgovore i aktivnosti na tu temu.

Budi tu za mene

BU-DI DO-BAR MA-MI

BU-DI DO-BAR TA-TI

BU-DI DO-BAR SE-KI

I SVOM BRA-CI!

VO-LI ME I PO-ŠTUJ ME
GR-LI ME I CIJE-NI ME
BU-DI TU ZA ME-NE
ZAU-VIJEK UZ ME-NE.

PRIJA-TELJU MOJ
PRU-ŽI MI SVOJ DOM
TU U SRCU TVOM.

DANAS POĐI SA MNOM
DA NE BUDEM SAM
DA ULJEPŠAŠ MI DAN.

PRAV-DA I LJU-BAV
TO SU PRIJA-TELJA DVA
BUDI-MO I MI
LA LA LA LA LA.

Učenje pjesmice jako dobar i zabavan način kojim možemo potaknuti djecu na usvajanje pravih vrijednosti u životu. Ujedno samim tim kod djece potičemo suradničke i pozitivne odnose s vršnjacima, kreativnost, maštu, strpljivost, pažnju, koncentraciju i sl. Odgojitelji bi svakoga dana s djecom učili pjesmicu te bi djeca usvajala nove stihove pjesme. Na dan radionice za početak, bi se održao kratki govor odgojitelja, te bi se predstavio plan aktivnosti koje će se odrađivati na radionici. Nakon uvodne riječi odgojitelja, djeca bi roditeljima otpjevala pjesmicu koju su naučili. Kada bi pjesmica završila, krenuli bi s prvom aktivnošću. Aktivnost bi započela tako da bi djecu podijelili u dvije skupine. Zadatak bi bio sljedeći, a to je da djeca nacrtaju kako oni cijene i poštuju svoje roditelje. No kako bi malo otežali ovaj zadatak djeci iz jedne skupine

zavezati ćemo jednu ruku. Dok će druga skupina biti potpuno slobodnih ruku. Djeca iz skupine „zavevanih“ vrlo će brzo shvatiti da su u lošijem položaju od djece koja nisu u toj skupini. Isto tako moglo bi doći i do konflikta među djecom. Svakako ako primijetimo, da je to izrazito frustrirajuće za djecu prekinuli bi aktivnost. Na ovaj način djecu bi uveli u razgovor o pravednosti. Tokom razgovora djeci bi pojasnili što je pravednost, te bi im postavljali pitanja kao npr. „Što je to za vas pravednost?“, „Kako bi mogli ovaj zadatak riješiti bez svađe, a da ujedeno budemo pravedni?“, „Na koji način bi svom prijatelju iskazao pravednost?“ i sl. Razgovorom bi djeci pojasnili da je pravednost izrazito bitna vrijednost koju svako od nas mora posjedovati. No s druge strane, djecu osvijestiti da ponekad život nije pravedan na način na koji bi trebao biti. Nakon razgovora, za kraj radionice odigrati ćemo igru pod nazivom „Poštuj pravila“. Igra se igra na slijedeći način tako da su djeca poredana u vrstu i cilj je doći do odgojitelja, ali igrati pravedno. Zatim odgojitelj kaže tko „Tko ima plavi auto neka jednom skoči“ ili „Tko kod kuće ima crvenu lopticu neka napravi pet velikih koraka“. Roditelji su ti koji će odgojitelju reći jeli dijete igra pravedno ili ne. Nakon igre radionicu ćemo završiti zahvalom djeci i roditeljima na sudjelovanju.

6. Zaključak

One istinske i prave vrijednosti, leže u svima nama, no nekada i nisu toliko vidljive. Kako bi to promijenili, djecu već od malih nogu moramo poticati na važnost tih istih vrijednosti. Moramo ih učiti da uvijek treba biti pošten, pravedan, imati razumijevanja za druge i težiti najboljoj verziji sebe. No isto tako, moramo im ukazati da nekada svijet nije pravedan, te da će se susretati s raznim preprekama na putu do postanka osobe sa svim vrijednostima. Jedino ćemo na takav način promijeniti svijet na bolje.

Vrijednosti su jako bitne kod formiranja djetetovog identiteta, odnosno svog vlastitog ja. Odgojitelji imaju veliku ulogu u svemu tome stoga, moraju voditi računa na koji način će djecu poticati na usvajanje vrijednosti, kako će im prenositi te vrijednosti, a najvažnije od svega biti svjesni svog vlastitog primjera. Kao što znamo djeca uče na primjeru svojih roditelja i naravno odgojitelja. Odgojitelji moraju biti dosljedni u svojim odlukama, ne popuštati pod pritiskom, biti svjesni djetetovih mogućnosti i znanja, a isto tako znati postupiti u određenim situacijama. Naš zadatak odgojitelja ovdje nije nikako lak, međutim stjecanjem iskustva i usavršavanjem vlastitog znanja, moći ćemo djeci prenijeti vrijednosti na najkvalitetniji mogući način. U ovom radu osvrnuli smo se i na tri radionice, kako bi kao budući odgojitelji znali predstaviti i usaditi djeci, a ujedno i roditeljima određena znanja na temu pravih vrijednosti. Radionice bi trebale biti prije svega zanimljive djeci, kako bi ona mogla kroz igru i zabavu nešto korisno naučiti. Ove radionice oslanjaju se upravo na te odrednice. Pa će tako, djeca putem igrokaza, pjesmice i raznih drugih aktivnosti naučiti nešto više o temi ovog završnog rada, a to su upravo vrijednosti.

Kao uloga odgojitelja, uloga roditelja je isto tako izrazito bitna u formiranju djetetovog karaktera i vlastitog stava. To znači da, ako roditelj svoje dijete uči i potiče od predškolske dobi na prave vrijednosti, kao što su poštenje, pravednost, tolerancija, odgovornost i sl. onda će to dijete tijekom života odrasti u jednu mladu odgovornu osobu koja će biti svjesna važnosti poštenja i pravednosti na ovome svijetu. Najvažnije je krenuti od sebe samog, odnosno od svog vlastitog primjera.

7. Literatura

1. Balić-Šimrak, A., Blažević, B., Vinožganić, D., Štabek, Ž., (2014.), Integrirani umjetnički kurikulum, *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20(76), 5-8. dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/159108> (Pristupljeno: 2.9.2019.)
2. Diković, M. (2010). Odgoj i obrazovanje za građanstvo kao sastavnica zaštite ljudskih prava. *Tabula*, 8, 112-123.
3. Diković, M., Letina, A. (2012). Possibilities and ways of promoting affective education in primary school curriculum. u: Geršak, V., Korošec, H., Majaron, E., Turnšek, N. (editors), *Conference Proceedings: Promoting the Social Emotional Aspects of Education; A multi-faceted Priority – Spodbujanje socialno-čuvstvenih vidikov vzgoje in izobraževanja; raznotere naloge*. Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Education, 57-61.
4. Diković, M., Tatković, S., Legović, M. (2016). Stjecanje i razvijanje kompetencija odgojitelja u inicijalnom obrazovanju. U: N. Tatković, M. Radetić-Paić, I. Blažević (ur.), *Kompetencijski pristup kvaliteti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Medulin-Pula: DV Medulin, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, 155-172.
5. Filipović, A. (2011.) *U službi zrelosti vjere i rasta osoba, katehetska i religijskopedagoška promišljanja u suvremenom kontekstu*, Zagreb: Glas Koncila
6. Hrvatski Crveni križ (2017.) *Odgoj za humanost od malih nogu, priručnik za volontere, roditelje i stručnjake koji rade s djecom*, Zagreb: Hrvatski Crveni križ
7. Jurić, V., (2005.), Kurikulum suvremene škole, *Pedagogijska istraživanja*, 2(2) 185-186. dostupno na: [file:///C:/Users/parisbra/Downloads/VJeng%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/parisbra/Downloads/VJeng%20(2).pdf) (Pristupljeno: 2.9.2019.)
8. Maleš, D., Milanović, M., Stričević, I. (2003.) *Živjeti i učiti prava, odgoj za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, istraživačko obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko društvo
9. Maleš, D., Stričević, I. (2005.) *Odgoj za demokraciju u ranom djetinjstvu, priručnik za rad s djecom predškolske dobi na usvajanju humanih vrijednosti*, Zagreb: Udruženje djeca prava
10. Peko, A., Janković, J., Pašalić, M., Španja, S., Buljubašić-Kuzmanović, V. (2000.) *Zajedno jači, pristupi kojima se potiče: afirmacija, komunikacija, oslobođanje od predrasuda, nenasilno rješavanje sukoba, odgoj i obrazovanje za mir, ljudska prava i suradnju*, Osijek-Vukovar: NGO PRONI, Centar za socijalno podučavanje
11. Rakić, v., Vukušić, S., (2008.) Odgoj i obrazovanje za vrijednosti, *Društvena istraživanja: časopis za društvena pitanja*, 19(4-5), 108-109. dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/60114> (Pristupljeno: 16.8.2019.)

12. Selimović, H., i Karić, E., (2011.), Učenje djece predškolske dobi, *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 6(11.), 145-160. dostupno na: file:///C:/Users/parisbra/Downloads/Microsoft_Word_12.pdf (Pristupljeno: 2.9.2019.)

13. Slunjski, E. (2001.) *Integrirani predškolski kurikulum, rad djece na projektima*, Zagreb: Mali profesor

14. Vrgoč, H. (2005.) *Učenici, učitelji i roditelji zajedno na putu uspješnog odgoja i obrazovanja, suradnja, partnerstvo, međuljudski odnosi, međusobno povjerenje i poštovanje, suodgovornost*, Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor

Mrežne stranice:

1. Klinfo.hr, *Moralne vrijednosti koje djeca trebaju usvojiti u obiteljskom domu*, 24.1.2014, dostupno na: <https://klinfo.rtl.hr/roditelji-3/roditelji/moralne-vrijednosti-koje-djeca-trebaju-usvojiti-u-obiceljskom-domu/> (Pristupljeno: 16.8.2019.)

2. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, 2019., dostupno na: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/125> (Pristupljeno: 14.8.2019.)

Sažetak

Ovim završnim radom od opširnijih pojmova kao što su integrirani kurikulum, uloga odgojitelja, dolazimo do teme promicanja vrijednosti u odgoju i obrazovanju, što je ujedno i tema ovog završnog rada. Ističe se koliko je kod djece izrazito bitno poticati prave istinske vrijednosti, već u predškolskom razdoblju. U teorijskom dijelu ovog rada važnost se stavlja na moralne vrijednosti koje djeca moraju usvojiti, te ih se detaljno pojašnjava, a neke od njih su poštovanje, pravednost, odgovornost, tolerancija i sl. Isto tako dotičemo se teme odgoja i obrazovanja za ljudska prava gdje se govori o pravima djeteta. Nakon teorijskog dijela rada u metodičkom dijelu prikazane su tri radionice za djecu i roditelje na temu vrijednosti. Radionice se dotiču pojmova stereotipa, predrasuda, brige o drugima te pravednosti.

Ključne riječi: odgoj i obrazovanje, poticanje moralnih vrijednosti kod djece, ljudska prava, predškolsko razdoblje

Summary

In this final work, from the broader concepts such as the integrated curriculum, the role of educators, we come to the topic of promoting values in education, which is also the topic of this final work. It is important to emphasize the importance of fostering true values in children, already in pre-school period. In the theoretical section of this work, the importance is placed on the moral values that children must adopt. The values are explained in detail. Some of which are respect, fair play, responsibility, tolerance, etc. We also talk about of human and child rights education. After the theoretical section of the work, it is coming up methodical one. In this section are presented three workshops for children and parents based on the values. The workshops touch terms like stereotypes, prejudices, caring for other people and fair play.

Keywords: education, promotion of moral values in children, human rights, pre-school period.